

FESTIVAL OF
PERFORMING
ARTS & SOCIETY

Bestuursverslag 2023

Stichting Noorderzon Groningen, organisator van
het Noorderzon Festival of Performing Arts & Society,
donderdag 17 t/m zondag 27 augustus 2023

Inhoud

- Namens de Raad van Toezicht →
- Reflectie op Mens, Milieu,
Materie en de Codes →
- Activiteiten →
- Publiek →
- Financiën →
- Vooruitblik →

De kunstmedia over Noorderzon 2023

“Op internationaal theaterfestival Noorderzon in Groningen staan buitenlandse acts van hoog niveau. Het aanbod varieert van de biografie van een Zuid-Afrikaanse vrijheidsstrijder, via de uithoeken van onze seksuele fantasie tot sprookjesachtig circus.”

– Ron Rijghard, NRC Handelsblad, 20 augustus 2023

“Uit Ierland komt een andere festival-hoogtepunt: Good Sex van Dead Centre. Net als bij De Utvalgte blijkt seks een poort naar een ander vraagstuk.”

– Ron Rijghard, NRC Handelsblad, 20 augustus 2023
over Dead Centre

“Op festival Noorderzon zoomen fascinerende voorstellingen in op de wereld en de mensen achter onrustbarend nieuws”

– Annette Embrechts, De Volkskrant, 20 augustus 2023

“Monumentaal toneel op de vierkante meter”

– Javier López Piñón, De Theaterkrant, 18 augustus 2023
over Empatheatre

“Op vier achtereenvolgende dagen kun je voorstellingen meemaken uit Zuid-Afrika, Iran, China, Australië, Chili, Japan, streken die niet vaak vertegenwoordigd zijn op de Nederlandse podia. De voorstellingen hebben door de band genomen een bezetting van één of twee performers en het zijn altijd gerenommeerde makers die vaak ook buiten hun eigen landsgrenzen opereren. Het festival slaagt er wonderwel in om elke voorstelling te plaatsen in een bijpassende locatie. Een compliment is hier op zijn plaats.”

– Javier López Piñón, De Theaterkrant, 21 augustus 2023

“Het ophalen van die herinneringen heeft in deze voorstelling iets magisch.”

– Jeroen van Wijhe, De Theaterkrant, 24 augustus 2023
over 600 Highwaymen

“Net als Blind Runner haalt deze voorstelling de inmiddels weer uit het nieuws verdwenen protesten dichtbij door bijbehorende risico’s persoonlijk en invoelbaar te maken.”

– Annette Embrechts, De Volkskrant, 20 augustus 2023
over Wang Chong

“Zo wordt een unieke programmering mogelijk gemaakt, die alle gebieden van de podiumkunsten bestrijkt: van internationale avant-garde via academische reflectie tot en met lokaal cabarettalent.”

– Javier López Piñón, De Theaterkrant, 18 augustus 2023

“Twee onvoorbereide acteurs en een intimiteitscoach in speels, provocatief en opwindend metatheater”

– Sander Janssens, De Theaterkrant, 18 augustus 2023
over Dead Centre

“(…) zowel simpel, origineel, geestig als doeltreffend.”

– Eric Nederkoorn, Dagblad van het Noorden, 21 augustus 2023 over Nathan Ellis

“Van zijn simpele concept gaat een onontkoombare gewelddadige kracht uit, die in de door hem gegeven context van fascisme aan betekenis wint.”

– Rosalie Fleuren, De Theaterkrant, 25 augustus 2023
over Romeo Castellucci

“De songs zijn stuk voor stuk prachtig. Het publiek fluistert niks. Dat raakt gaandeweg geheel in de ban.”

– Eric Nederkoorn, Dagblad van het Noorden, 25 augustus 2023
over Buck Meek

“Het plot vindt zodoende een succesvolle, creatieve balans tussen niet-weten, vermoeden en fantasie, zonder de intergenerationele effecten van een oorlog teniet te doen.”

– Iris Spanbroek, De Theaterkrant, 26 augustus 2023
over Celso Giménez/La tristora

“Noorderzon wordt qua opzet steeds breder, met naast theater en muziek en meer gesprekken, discussies, presentaties en lezingen.”

– Eric Nederkoorn, Dagblad van het Noorden, 23 augustus 2023

“Over één ding zijn we het eens: het grote muziekpodium is geschikter dan ooit voor artiesten en publiek. Van de vijver naar het veld rond de muziekkoepeel was een goede zet”

– Peter van der Heide en Coen Berkhout, Dagblad van het Noorden, 21 augustus 2023

“Onheilspellend? Jazeker. Belangwekkend? Nou en of. Op alle niveaus vibreert The Employees nog lang na. Dit moet Twarkowski bedoeld hebben toen hij zei dat een kunstwerk een ervaring moet zijn.”

– Luuk Verpaalen, De Theaterkrant, 25 augustus 2023
over Lukasz Twarkowski/STUDIO teatrgaleria

“Het is de liefste voorstelling ooit op Noorderzon. En zoals in elke Chileense productie keert ook hier de revolutionaire drang terug. (...) Wat een sympathie wekt deze man bij zijn publiek.”

– Eric Nederkoorn, Dagblad van het Noorden, 24 augustus 2023
over Malicho Vaca

Namens de Raad van Toezicht

Bestuur wordt raad en toepassing code governance

In de jaarverantwoording over 2022 schreven wij al de transitie van een bestuursmodel naar een raad van toezichtmodel te willen maken. De aanbevelingen en het model voor de raad van toezicht uit de code cultural governance wordt daartoe gevolgd.

De transitie is in 2022 opgestart en in 2023 afgerond. Op 14 november 2023 zijn de definitief gewijzigde statuten afgegeven door de notaris, waarmee de laatste stap werd gezet. De zittende bestuursleden zijn de leden van de raad van toezicht geworden, de algemeen directeur is directeur-bestuurder geworden. De raad bestaat uit minimaal drie leden en de leden zijn voor maximaal twee termijnen van vier jaar benoembaar. De leden van de raad van toezicht ontvangen een vacatievergoeding van 160 euro per vergadering. In 2023 werd er viermaal vergaderd: in maart, juni, september, november. Een delegatie uit de raad van toezicht voert jaarlijks functioneringsgesprekken met de artistiek directeur en de algemeen directeur en een audit delegatie bereidt de jaarstukken voor. Deze delegaties brengen kort verslag uit ter vergadering, waarvan een schriftelijk verslag wordt opge maakt. Eveneens jaarlijks wordt er een zelfevaluatie door de raad voltrokken waarvan kort verslag wordt uitgebracht aan de directeur-bestuurder. In 2024 vindt de eerste zelfevaluatie als raad van toezicht plaats.

De samenstelling van de raad van toezicht per 01-01-2024 is:

1. Kees van der Helm

Voorzitter per januari 2021, toetreding november 2018, tweede termijn
Nevenfuncties: penningmeester Vereniging Speeltuincentrale Groningen, voorzitter bestuur Stichting Logeerhuis De Opstap Groningen.

2. Jurriaan Wentink

2018, tweede termijn
Hoofdfunctie: eigenaar en commercieel directeur iWink.
Nevenfunctie: toezichthouder Noord Nederlands Orkest.

3. Daniële Streep

2018, beoogde datum aftreden: zomer 2024
Hoofdfuncties: hoofd bedrijfsvoering Eurosonic Noorderslag Groningen (tot en met november 2023), interim zakelijk directeur Oerol Festival (vanaf januari 2024).

Nevenfuncties: toezichthouder Stichting Slachthuis Haarlem, toezichthouder Muis en Stadstheater Arnhem (tot en met september 2023).

4. Marietta Muhonen

2021, beoogde datum herbenoeming of aftreden: 2025
Hoofdfunctie: directeur Pedagogische Academie Hanzehogeschool Groningen.

Nevenfuncties: toezichthouder Bevrijdingsfestival Groningen, bestuursvoorzitter Huis de B Groningen.

5. Hans Poll

Januari 2021, beoogde datum herbenoeming of aftreden: 2025
Hoofdfunctie: directeur programma & marketing Forum Groningen.

Eind 2023 is besloten dat Stichting Noorderzon meedoet in het Atana traject. Atana is een initiatief om besturen en raden van toezicht diverser en toegankelijker te maken. In 2024 loopt het gehele jaar een trainee mee met de Raad van Toezicht. De voorzitter is de mentor van de trainee.

Toezichtvisie en protocollen

De raad past de aanbevelingen voor *good cultural governance*, als geformuleerd door Stichting Cultuur & Ondernemen (2019) toe. De toezicht visie is niet alleen vervat in het toepassen van de code, maar eveneens in de gewijzigde statuten en een directie-regelement. Een herijkt directie-regelement is in de maak; deze wordt voorzien te worden afgerond in de eerste helft van 2024. Er is in 2023 gewerkt aan het herzien, waar nodig, van het betaalproces en het anti-fraudebeleid. Het zogeheten vier-ogen principe wordt toegepast, het betaalproces is opnieuw vastgelegd en voor de directeur-bestuurder is een materieel en immaterieel mandaat vastgelegd. Geen van de raad van toezichtleden kent een belangenverstrengeling met de stichting; daarop wordt getoetst door de zittende raadsleden en de directeur-bestuurder voorafgaand aan toetreding. De directeur-bestuurder heeft een meldplicht voor eventuele nevenfuncties. Alle gedragsprotocollen voor de interne organisatie, voor het werken met heel veel verschillende groepen mensen, zijn afgerond en opgesteld in 2023. Daartoe is de organisatie goed toegerust voor nu en de toekomst: er zijn mensen opgeleid tot vertrouwenspersonen en er zijn diverse mensen die de AVG cursus hebben afgerond. Daarnaast zijn er contracten met deskundige bureaus op het gebied van Arbo zaken, juridische kennis en verzekeringsdossiers.

Korte impressie verloop 2023

In de jaarverantwoording over 2022 schreven we ook dat zowel 2022 als de start van 2023 een grillig verloop kenden. Tijdens het festival in 2022 was er weer sprake van restrictieve maatregelen in verband met oplopende corona-besmettingscijfers. Het najaar van 2022 en de start van 2023 is Nederland goed door de corona-dreiging gekomen waardoor eind maart 2023 de laatste corona-maatregelen werden afgeschaft. De lente van 2023 begon dus goed, het herstel kon begonnen. Voor het festivalontwerp voor de editie van 2023 is daarop besloten niet meer te werken met verschillende scenario's. Er is ingezet op herstel, op een volwaardige en herkenbare Noorderzon-editie. Daartoe werden het volledige festivalterrein en Downtown locaties gebruikt, zijn de kleine speellocaties (zoals "containers") weer teruggebracht na drie jaar afwezigheid en konden internationale artiesten weer relatief probleemloos geboekt worden (en afreizen naar Nederland).

Herstel

Festivals hebben een lange aanlooptijd en alles moet in een zeer korte tijd gerealiseerd worden: in de jaren 2020, 2021 en 2022 konden wij daarom soms geen festival of slechts een festival met beperkende maatregelen organiseren. In 2023 hebben wij daarom fors ingezet op herstel en weerbaarheid,

daar schreven wij in onze jaarverantwoording in 2022 al over. De aanhoudende personeelskrapte, vrijwilligerskrapte, en algehele schaarste hebben wij het hoofd geboden door eindelijk weer de langere aanlooptijd te kunnen benutten, teamleden en projectmedewerkers eerder te laten starten, te investeren in zorg en aandacht voor personeel en relaties. In 2022 waren we bijna overlopen en werkten we onder hoogspanning, in 2023 wilden wij dit niet nogmaals. Vanaf dit jaar – 2023 – begon het echte herstel: een volwaardige, fantastische editie, met weer klimmende cijfers in publieksbezoek en artistieke waardering. In de jaren 2020, 2021 en 2022 zijn er coronamiddelen uitgekeerd aan Stichting Noorderzon, voor de hulp in het herstel. Naast deze middelen zijn er door Noorderzon geen (andere) coronahulpverleningen aangevraagd. In 2020 en 2021 zijn de coronamiddelen niet gebruikt, doordat er geen (volwaardige) festival georganiseerd kon of mocht worden. Een deel van de coronamiddelen zijn destijds geïnvesteerd in het ondersteunen van projecten van (lokale) artiesten, in een collectief Gronings fonds. In 2022 en 2023 zijn de coronamiddelen noodzakelijkerwijs aangewend voor herstel, prijsstijgingen en innovatie: personeelsinvesteringen, inflatie, nieuwe festivalontwerpen, publieksbetrokkenheid en nog niet op het niveau van 2019 terug te zijn. Met de prachtige editie van 2023 op zak, is het herstel definitief ingezet.

2025-2028 gemeentelijke en provinciale cultuurnota

Het afgelopen jaar stond eveneens in het teken van de nieuwe cultuurnota 2025-2028, de beleidskaders daarvoor, de budgettaire ruimtes en de lobby. De Gemeente Groningen en de Provincie Groningen waren voornemens voor een deel van de culturele infrastructuur acht jaar zekerheid te bieden, in plaats van vier. Dat hebben de regionale overheden ook gestand doen houden, ook na de provinciale verkiezingen die een andere politieke klankkleur gaven. De budgettaire kaders waren lang onzeker: ook de regionale overheden worstelen met kostenstijgingen in combinatie met aanstaande kortingen op gemeente- en provinciefondsen. In het Groningse collectief hebben we hard gewerkt, samen met deze overheden, aan de lobby om deze kaders helder te krijgen en zoveel mogelijk overeind te kunnen houden. Daar hebben de Groningse overheden zich gezamenlijk hard voor gemaakt; in december 2023 konden eindelijk de budgettaire kaders vastgesteld worden, waarna tot 31 januari 2024 een aanvraag ingediend kon worden. Noorderzon is aangemerkt als cultuurpijler; een instelling die het beleid en de infrastructuur draagt en schraagt. Onze aanvraag wordt door de Kunstraad Groningen getoetst, maar niet beoordeeld. Vanwege de druk op de budgetten, is er door Noorderzon, ondanks dat het wel nodig is, geen extra subsidie aangevraagd bij de Provincie en Gemeente Groningen.

2025-2028 landelijke cultuurnota

Sinds 2021 is Noorderzon opgenomen in de basisinfrastructuur – de BIS, in de categorie: ‘festivals’. Door een krap budget in deze categorie, heeft geen enkel festival opgenomen in de BIS, zijn aangevraagde subsidiebedrag voor 2021-2024 gekregen. Zo ook Noorderzon; meer dan 20% minder dan benodigd. Ook landelijk is en wordt er druk gelobbyed; dat doen we in gezamenlijkheid als BIS festivals en als Verenigde Podiumkunstenfestivals Nederland. Er zijn met deze lobby bescheiden resultaten behaald: er is een inflatie- en prijscorrectie toegevoegd aan het budget voor 2025-2028 en er is aandacht voor het achterstallig onderhoud en de penibele situatie van festivals. Met de val van het kabinet in juli 2023 waren de artistieke en budgettaire kaders voor de nieuwe landelijke cultuurnota ook tijdelijk ongewis. Met het aantreden van een nieuwe (demissionaire) staatssecretaris, mevrouw Fleur Graper-van Kolwijk (met Groningse politieke wortels!) en het vaststellen van de OCW-begroting is deze onzekerheid verdwenen. Op 31 januari 2024 is ook een aanvraag ingediend door Noorderzon bij de BIS, met de vraag voor een verhoogde bijdrage voor de komende jaren 2025-2028 om te kunnen continueren wat we doen. In de zomer van 2024 worden zowel van de Kunstraad Groningen als de Raad voor Cultuur landelijk de beoordelingen van alle aanvragen verwacht.

Artistiek

In 2023 kenden we dus weer een volwaardige editie: van kleine voorstellingen tot grote internationale gezelschappen, van lezingen over geur, dia di tula viering tot talenten op muziekpodia en rondleidingen door de stad. We daalden neer in theaterhuizen als het Grand Theatre en de Machinefabriek (huis van NITE), tot buitenwijken en containers. We zagen het herstel van de artistieke, mondiale gemeenschap en onze programmeurs konden weer reizen en aan het relevante netwerk werken. Op bescheiden schaal ondersteunden we drie internationale coproducties: het Spaanse gezelschap Celso Giménez/ La tristura (samen met Grand Theatre), de Poolse makers Turkowski & Nowacka (samen met het Grand Theatre) en het Iranese Amir Reza Koohestani/Mehr Theatre Group. In samenwerking met een hele rits aan fijne partners brachten we een uitgebreid & Society programma tot stand; van talkshows van de Linkse Mannen (met onder andere gasten Pieter Omzigt en Renske Leijten) tot indringende vraaggesprekken met onder andere Maxim Februari. Alle lokale projecten en (gelegenheids-)collectieven konden ook op veel belangstelling rekenen, evenals het literaire programma. We zijn met een hoge gemiddelde bezettingsgraad en een hooggewaardeerd programma, weer op de goede weg naar boven.

Toekomst

Noorderzon is ontzettend trots dat het gelukt is om eindelijk volledig vrij van coronamaatregelen of dreiging ervan, weer een fantastische en herkenbare editie van Noorderzon te organiseren. Ondanks al het moois, alle inspiratie en de grote hoeveelheid bezoekers die het festival heeft mogen ontvangen, zijn er ook zorgen om de toekomst van festivals als Noorderzon. De uitdagingen waar deze voor staan (onder andere inflatie, energieprijzen, prijsstijgingen, krapte op de arbeidsmarkt) - terwijl de sector nog steeds herstellende is van de corona-impact, zijn fors. Uitdagingen voor de gehele samenleving en economie, gaan ook op voor festivals als Noorderzon. Noorderzon hoopt dan ook dat voor de komende cultuurnotaperiode 2025-2028 ruimte wordt gecreëerd om te investeren in een duurzame en bestendige toekomst van onder andere festivals. Deze ruimte is nodig om te kunnen blijven pionieren, experimenteren en de kwetsbare positie van festivals van meer stevigheid te kunnen voorzien. De coronapandemie is over, de hulppakketten die zijn ontvangen zijn over de jaren 2020-2023 besteed. We sluiten 2023 wederom af met een fors tekort, wat onttrokken wordt aan deze reserves. De algemene reserve daalt daarmee tot zo'n 170.000 euro. Het aankomende jaar, 2024, wordt er een pas op de plaats gemaakt. Er wordt bezuinigd op ambities en er worden tegelijkertijd meer inkomsten gegeneerd door onder andere private fondsaanvragen. Erg welkom zijn ook de toegezegde indexaties van onder andere de Gemeente Groningen voor 2024 op zijn subsidie.

Dank

We danken de Gemeente Groningen, het Ministerie van OCW en Provincie Groningen voor hun structurele ondersteuning van en vertrouwen in ons festival. We bedanken alle leveranciers, partners, crew, vrijwilligers, artiesten, stakeholders voor de inzet om er samen weer een prachtig feest voor iedereen van te maken.

Namens het bestuur

Femke Eerland
algemeen directeur

Namens de Raad van Toezicht

Kees van der Helm
voorzitter

Reflectie op Mens, Milieu, Materie & de Codes

Noorderzons brede levensopvatting hebben we vervat in de drie M's: mens, milieu en materie. Deze opvatting, dit DNA, is ook opgenomen in ons beleidsplan 2021-2024. Ieder jaar reflecteren we kort in onze jaarverantwoording op de deze thema's; de codes als het ware.

Mens

Dit jaar, 2023, stond in het teken van herstel. Waar we vorig jaar, 2022, nog overlopen waren en we niet genoeg tijd voor elkaar hadden, zijn we dit jaar toegekomen aan het herstel. De interne organisatie is verstevigd: zo is er voor zowel de artistiek als de algemeen directeur ondersteuning aangetrokken. Alle gedragsprotocollen voor jaarrond en de festivalorganisatie zijn afgerond. We participeren in het ATANA project (voor het diverser maken van besturen en of raden van toezicht) en hebben inmiddels een trainee toegewezen gekregen. We hebben rust gebracht – de eerste stap – in het aantrekken en onderhouden van de festivalcrew, de vrijwilligers. We zijn een ambassadeursclub gestart, die ons jaarrond scherp houdt en 'fanschap' naar buiten toe draagt. We hebben taalambassadeurs van de Stichting Lezen & Schrijven ons laten onderzoeken. We hebben weer een publieksenquête en een crew enquête afgenomen (waarover meer in het hoofdstuk "publiek").

We hebben veel gedaan, maar we zijn er nog niet. Er was veel achterstallig onderhoud, met name in en bij festivalorganisaties. En er bleef personeelsschaarste. Daardoor is er veel extern personeel ingehuurd, noodzakelijkerwijs. We zien en zagen het herstel – het gaat ook letterlijk beter met veel teamleden – maar er is nog wat werk aan de winkel. Noorderzon is nog geen lid van een CAO, vanaf 2025 willen we ons hetzij aansluiten bij de CAO toneel & dans, hetzij een op maat toegesneden personeelshandboek opstellen. Dat onderzoeken we in 2024. Noorderzon heeft al wel sinds jaren, de vaste teamleden in dienst: het gehele jaarrond team is in loondienst. Dit geeft zekerheid aan de organisatie en aan de medewerkers. Met alle medewerkers wordt jaarlijks een functioneringsgesprek gevoerd, ook met de vaste freelancers. Vanuit de grote crew-groep is er sinds jaren een klankbordgroep gevormd: deze komen driemaal per jaar bij elkaar met de organisatie, voor gevraagd en ongevraagd advies.

Rapportage vertrouwenspersoon

We hebben eigenlijk twee organisaties, ieder met eigen noden en behoeftes: de staande organisatie en de festivalorganisatie. Voor beide organisaties hebben we een eigen gedragsprotocol opgesteld en hulpmiddelen ingesteld. In 2022 zijn er door ons meerdere personen (uit beide organisaties) getraind en aangewezen als vertrouwenspersoon. Daarnaast zijn we aangesloten bij Mores Online (voor het anoniem kunnen melden van klachten), is er een extern vertrouwenspersoon via ons abonnement bij Arboned en is er een klachtencommissie. Er zijn bij Mores, voor zover wij dit mogen weten, geen klachten ingediend, onze klachtencommissie is ook niet ingezet in 2023. Er wordt tijdens het festival dagelijks door meerdere mensen met onze vertrouwenspersonen gepraat, maar geen enkel gesprek heeft geleid tot een officiële melding. Er gebeurt veel bij ons festival: we brengen honderden – veelal onbekenden van elkaar! – mensen bij elkaar. Dat levert soms onbegrip, soms wrevel of wrijving of verdriet op. En natuurlijk ook blijdschap – er worden heel wat nieuwe vriendschappen gesloten op en tijdens Noorderzon. Onze vertrouwenspersonen zijn dus ook de aangewezen personen om even bij uit te komen blazen, om even over iemand je 'ei' kwijt te kunnen. Dat moet en dat mag ook. Dat levert ook het bewijs dat er behoefte aan is, maar ook dat onze vertrouwenspersonen goed vindbaar zijn en betrouwbaar worden gevonden. Even in vertrouwen kunnen uitblazen is belangrijk. Zoals gezegd: er gebeurt veel tijdens ons festival. Ook met de duizenden mensen in en van ons publiek; daarvoor hebben we herkenbaar en onherkenbaar toezicht, naast de meer reguliere maatschappelijke instituties zoals BOA's en politie. Voor onze artiesten – die meestal maar relatief kort bij ons zijn – hebben we de toegang tot onze vertrouwenspersonen opgenomen in de rider die men krijgt. Maar daar willen we vanaf 2024 nog beter zichtbaar in kunnen zijn, wat pro-actiever.

Milieu

Ook zorg voor onze planeet zit al jaren diep in ons DNA. Ooit begonnen uit persoonlijke interesse: kan het niet anders? Kan het niet beter? En dat bleek wel degelijk te kunnen. Nog sterker: het moet zelfs. In nauw contact, destijds, bijna 15 jaar geleden, met een gemeenteburgemeester, zijn we op het spoor van de Green Key organisatie geraakt. De Green Key is van origine Deens en begonnen als keurmerk voor schone stranden. Inmiddels heeft de Green Key keurmerken voor hotels, congrescentra, stranden en... festivals. Noorderzon heeft ook in 2023 weer het duurzame keurmerk mogen ontvangen, niveau goud.

Maar de Green Key is een middel om duurzaam te worden en zijn; het is geen doel an sich. Dus gaan we verder waar het kan, worden we beter waar het zeker moet. In 2023 zijn we samen met festivals Eurosonic Noorderslag, Bevrijdingsfestival Groningen en Paradigm Festival het initiatief Groene Evenementen Noord Nederland (Groenn) gestart. Groenn heeft de functie van aanjager en versneller: we delen kennis, we hebben een echt loket ingericht, we organiseren workshops en netwerkbijeenkomsten en fungeren als makelaar tussen evenementen en de vergunningverlener, de Gemeente Groningen. De Gemeente Groningen ondersteunt ons initiatief ook van harte. Afgelopen jaar was ons eerste jaar, we hebben de organisatie ingericht, acties en bijeenkomsten georganiseerd. In 2024 gaan we oogsten: door kennisoverdracht hopen we een groot deel van de evenementen in Groningen te kunnen helpen en ondersteunen in duurzame ambities.

Op Noorderzon hebben we nog een aantal leuke, nieuwe duurzame zaken geïntroduceerd: we hebben geëxperimenteerd met duurzame crewbandjes van een lokale ondernemer: plantjebandje. Er zijn er 400 uitgedeeld; deze bandjes kunnen na gebruik in de grond geplant en de zaadjes die erin verwerkt zijn komen tot bloei. Er waren nog wat zaken te testen en te verbeteren, in 2024 hoopt de ondernemer de bandjes perfect te hebben. Voor het terugdringen van het produceren van crewshirts zijn we overgestapt op een circulair systeem:

shirts kunnen ingeruild worden na gebruik (en die gebruiken we volgend jaar dus weer) en je kunt je shirt houden, waarop wij ieder jaar 'live' het jaarlogo erbij op drukken. Zo besparen we enorm veel shirts en het is nog leuk ook! In 2023 hebben we 348 keer het logo voor Crew 2023 op 'oude' shirts erbij gedrukt.

Op het festival hebben we ook de *stub pocket ashtray* geïntroduceerd. Handige meeneembakjes gemaakt van gerecycled plastic door een sociale werkplaats. Voor crew waren ze gratis, voor publiek een euro. Dit heeft ontzettend veel sigarettenafval gescheeld en gaan we meer door.

Onze mobiliteit tijdens het festival – van onszelf, van al het materieel – staat de aankomende jaren ook hoog op de agenda. Met Groningen Bereikbaar en Duurzaam Groningen hebben we de handen ineengeslagen en prachtige elektrische bakfietsen voor ons vervoer (van mens en materieel) tijdens het festival kunnen realiseren. Voor artiestenvervoer in de stad konden we gebruik maken van auto's op waterstof. Om materieel rond te rijden is er ook voor het eerst gebruik gemaakt van een elektrische gator. Ook daar gaan we meer door: het moet en kan nog meer, slimmer en beter.

Voor ons energievraagstuk kennen we een wat langere adem: de mogelijke stroomvoorziening in en om het monumentale Noorderplantsoen is niet afdoende voor ons festival. Daarom plaatsen wij altijd aggregaten bij. Deze aggregaten zijn zuinig, slim, stil en schoon: we gebruiken de zogeheten HVO100 (hydrotreadd vegetable oil) biodiesel. HVO wordt geproduceerd uit plantaardige oliën, afval en vetten en levert een enorme reductie in CO₂ op. Maar HVO100 en de aggregaten zijn kostbaar; het liefste willen we toe naar het structureel opwaarderen van het stroomnetwerk en of het plaatsen van batterijen waar energie in opgeslagen kan worden; dan zijn er geen aggregaten of HVO100 meer nodig! Dit zijn ingrepen van de lange adem waar we samen met de Gemeente Groningen in op trekken. Dit traject wordt vervolgd in de komende jaren.

Materie

We interpreteren materie bij Noorderzon, als: voedsel voor de geest, mentale stimulans. En eigenlijk ook: de toegang daartoe mogelijk maken. Inmiddels is ons &Society programma zich volledig tevreden gaan nestelen in Noorderzon, in ons volledige programma. In 2023 hebben we dat bezegeld met volledig eigen podia: de speellocaties Pollux (groot) en Nova (klein). We slaan onze tentakels overal uit, hebben partnerschappen onder de loep genomen en verbreed en verdiept en bieden een breed avontuurlijk scala aan lezingen, debatten, bijeenkomsten, interviews, rondleidingen. Alles om nog meer samenhang in ons totale programma te bieden, om nog meer aan te sluiten bij ons publiek. Dit programma vindt gretig aftrek en geeft ons de kans nog 'in gesprek te gaan' met elkaar. We vieren *spoken word* en Dungeons & Dragons, we spreken over de samenleving met Maxim Februari en Renske Leijten, we bieden slavernijverleden wandelingen aan en verdiepen ons in geur met een aroma jockey, talkshows van Linkse Mannen met ongemakkelijke onderwerpen, HOOP gesprekken over de toekomst.

Voor de toegankelijkheid van Noorderzon proberen we alles te verenigen: het festivalterrein is gratis toegankelijk en er is elf dagen lang gratis programma te zien en te beleven. Voor de gezinnen afhankelijk van de voedselbank Groningen maken we 200 tassen voor een volledig bezoek met voorstellingstickets, via Geef een Toegift verdelen wij meer dan 300 kaarten met Quiet Groningen voor mensen in stille armoede. Met de AZC's en wijkinitiatieven kijken we altijd op maat: soms is het het leukste als mensen komen en kunnen meedoen als vrijwilliger, soms is het het beste om voorstellingen aan te bieden. De stichting Lezen & Schrijven heeft onze toegankelijkheid voor laaggeletterden op het terrein op, ons verzoek, onderzocht: ontzettend leuk en leerzaam. Met de tips gaan we in 2024 aan de slag. Onze ticketprijzen zijn vriendelijk: we willen dat mensen zoveel mogelijk kunnen bezoeken in die elf festivaldagen. In alle prijs categorieën zijn er kaartjes: het goedkoopste is drie euro voor een kinderactiviteit, de duurste was 19 euro voor de meeslepende voorstelling van Lukas Twarkowski. Met al deze ingrepen en ingrediënten houden we Noorderzons voedsel voor de geest, zoveel mogelijk toegankelijk voor iedereen.

Activiteiten

Verdeeld over elf festivaldagen bezochten zo'n 140.000 bezoekers het festival in het Noorderplantsoen en vele locaties - van kerk tot theaterhuizen - verdeeld over de binnenstad van Groningen. De opgefriste indeling, met nieuwe speellocaties en de terugkeer van containertheater, vormden een uitstekend ontvangen decor voor meer dan 750 voorstellingsmomenten, lezingen, gesprekken, concerten, een kinderprogramma en installaties. Voor het eerst sinds de coronacrisis kon het festival weer worden georganiseerd zonder rekening te hoeven houden met mogelijke restricties. En dat werd uitbundig gevierd.

Bezoekers combineerden vol enthousiasme het uitgebreide internationale en lokale programma, waarbij de zalen voor meer dan 87% gevuld waren, met een zomerfeest in het idyllische en vrij toegankelijke Noorderplantsoen. Het programma, door makers van over de hele wereld, werd gepresenteerd op verschillende locaties in het Noorderplantsoen en de stad Groningen. De 33^e editie van Noorderzon vormde elf dagen lang het toneel voor een ontdekkingsstocht langs een uitdagend internationaal, nationaal en lokaal programma, waarbij op verschillende manieren werd ingezoomd op de mens achter het nieuws.

Internationaal hoofdprogramma zoomt in op de mens achter het nieuws

Het internationale hoofdprogramma, met gezelschappen en makers uit onder meer Zuid-Afrika, Canada, Italië, Chili, Spanje, Australië en Iran, is door pers en publiek overladen met enthousiaste reacties. NRC schreef: *“Op internationaal theaterfestival Noorderzon in Groningen staan buitenlandse acts van hoog niveau. Het aanbod varieert van de biografie van een Zuid-Afrikaanse vrijheidsstrijder, via de uithoeken van onze seksuele fantasie tot sprookjesachtig circus.”* *“Zo wordt een unieke programmering mogelijk gemaakt, die alle gebieden van de podiumkunsten bestrijkt: van internationale avant-garde via academische reflectie tot en met lokaal cabaret-talent,”* vond De Theaterkrant.

De Volkskrant verwoordde de rode lijn die terugkwam in de programmering als volgt: *“Op festival Noorderzon zoomen fascinerende voorstellingen in op de wereld en de mensen achter onrustbarend nieuws.”* Deze verhalen, die stuk voor stuk verder gaan dan de items in het journaal, werden bijvoorbeeld gebracht door Wang Chong & Emma Valente - over censuur in China, Amir Reza Koohestani - over vluchten uit Iran, Romeo Castellucci - over fascisme toen en nu, Turkowski & Nowacka - over mensen die buiten de maatschappij vallen, Malicho Vaca - over protesten in Chili en Empatheatre - over het politieke verleden van Zuid-Afrika.

Andere programmalijnen besloegen onder meer de fantasierijke voorstellingen van circusmagiër Cirque Ici/Johann Le Guillerm, 100 zwevende instrumenten van Matthias Schack-Arnott, toveren met piepschuim door Andrea Salustri en bijzondere publieksparticipatie bij Nathan Ellis. Dead Centre en De Utvalgte zochten via seks naar antwoorden op andere vraagstukken. Frédéric Gravel en Alexander Vantourhout dansten naar een nieuwe definitie van de man, terwijl Tomoko Mukaiyama Japans poppenspel in een moderne jas stak. Lukasz Twarkowski zorgde voor een hoogtepunt in de laatste dagen van het festival met zijn indrukwekkende dystopische toekomstvisie, evenals Celso Giménez La tristura's eigenzinnige verhaal over Spanje's politieke geschiedenis.

Coproducties

Op bescheiden schaal ondersteunden we drie internationale coproducties: het Spaanse gezelschap Celso Giménez/La tristura (samen met Grand Theatre), de Poolse makers Turkowski & Nowacka (samen met het Grand Theatre) en het Iranese Amir Reza Koohestani/Mehr Theatre Group.

&Society programma:

Pieter Omzigt, Jip van den Toorn e.a.

Het lezingen-en gespreksprogramma &Society was in 2023 uitgebreider en diverser dan ooit en in samenwerking met een breed scala aan partners. De Linkse Mannen (Bram Douwes en Wilbert van de Kamp) ontvingen vijf keer spraakmakende gasten als Pieter Omzigt, Milou Deelen en Renske Leijten in hun evenzeer spraakmakende talkshow. Schrijver Francine Oomen stond in een uitverkochte Spiegel tent Pollux met Quinty Misjiedan, net als longarts Sander de Hosson. Er waren drukbezochte panels over Cartoons vs. Memes met o.a. Jip van den Toorn, en over fantasy met o.a. Dan Hassler-Forest en Martijn Lindeboom. Dia di Tula presenteerde een avond over oogsteest Séu, Studium Generale Groningen programmeerde twee gesprekken over zowel geur als hersenactiviteit. Jelte Posthumus ging in gesprek met o.a. Maxim Februari en Fokke Obbema. Platform GRAS presenteerde vijf duogesprekken over architectuur en omgeving. In de nieuw toegevoegde locatie Nova vonden gesprekken met artiesten plaats, evenals een programma i.s.m. Pride Groningen, was er spoken word door Cissy Joan e.a., werd de film *Indisch Zwijgen* vertoond en presenteerde de RUG workshops over AI en ChatGPT.

&literaturia: Mensje van Keulen, Fumiko Miura e.a.

In het literaire programma &Literaturia werd verder gekeken dan boeken alleen. Jan van IJken presenteerde een voorstelling over plankton, Jannah Loontjes en Christine Otten trokken ten strijde tegen de ongelijke positie van vrouwen in de literatuur, Mensje van Keulen ging in gesprek met Janneke van der Horst en Fumiko Miura vertelde over haar ervaringen als Japanse in Nederland. Er was aandacht voor de speculatieve fictie door de schrijvers van De Komeet, over Willem de Ridder door Frits Jonker en Marco van Dalfsen, en over Agaath door Margôt Ros en Jeroen Kleijne.

Lokaal programma

Bouke Groen ging op zoek naar het geluid van het Provinciehuis, Sijas de Groot/Tussenland liep met KANS door de Korrewegwijk en Faisel Saro presenteerde i.s.m. Kunstpunt zijn indrukwekkende kunstwerk in het Noorderplantsoen. Chantalla Pleiter & Jan Klug brachten hun nieuwste VR-voorstelling, Rijkstheater liet hun allereerste voorstelling ooit in première gaan en X_YUSUF_BOSS & Via Kathlehong brachten hun samenwerkingsproject naar Noorderzon. In de containers, op drie verschillende plekken in het plantsoen, presenteerden lokale makers als Teddy's Last Ride, Iris Dicke, JÓRMA en Het Kanaal korte voorstellingen voor een klein prijsje. Van een heuse VR-container tot lokale helden met hun nieuwste werk. Young Academy Groningen (RUG) presenteerde in de eerste festivaldagen dagelijks flitslezingen over uiteenlopende onderwerpen en Spraaklab (RUG) deed spraakonderzoek bij bezoekers.

Kinderfestival Kleine Beer

Speciaal voor de jongste bezoekers van het festival was er De Kleine Beer in het Noorderplantsoen: een goed bezocht mini-festival voor iedereen tussen 4 - 12 jaar oud. Ontzettend veel voorstellingen, doe-dingen en speelplezier op een van de gezelligste plekken in het Noorderplantsoen. Hier kon jong en oud onder meer genieten van verschillende voorstellingen van bijvoorbeeld Theater Pannenkoek, Rachel Schuit en Marco Bonisimo.

Meer dan 80 concerten

Noorderzon presenteerde in 2023 elke dag meerdere (vrij te bezoeken) concerten binnen het diverse muziekprogramma, verdeeld over drie verschillende podia in het Noorderplantsoen: het kleine Podium De Raaf, podium Callisto en het grote openluchtpodium Apollo. Daarnaast waren er drie bands te zien in spiegel tent Pollux, was er muziek in Atlas, in het VRIJDAG Theater en in de Lutherse Kerk. Voor deze concerten werd o.a. samengewerkt met Soundsof music en Stichting Folk. Tot de hoogtepunten behoorden onder meer de concerten van de Amerikaanse Buck Meek en het Duitse Grandbrothers in Pollux en het Mexicaanse Son Rompe Pera en het Britse Los Bitchos op de Apollo. Apollo bood op de drukste avonden plek aan meer dan 2.500 bezoekers.

Opgefriste indeling festivalterrein

De organisatie van het festival voerde dit jaar een aantal veranderingen en verbeteringen door. In het noordelijke gedeelte van het festivalterrein werden spiegel tent Pollux en nieuwe speellocatie Nova geplaatst, vol gesprekken, lezingen en literatuur. Daar tegenover stond openluchtmuziekpodium Apollo, een erg goed ontvangen kwartslag gedraaid ten opzichte van 2022 - met elke avond gratis muziek. Ook op Noord: terrassen Paradijsvogel en De Raaf en Podium De Raaf, met dagelijks vier gratis toegankelijke concerten. In het zuidelijke gedeelte van het Noorderplantsoen was een terrein speciaal voor kinderen ingericht: De Kleine Beer, muziekpodium Callisto - met dagelijks meerdere gratis concerten -, speellocatie Circus en nieuwe speellocatie Atlas. En ze waren terug: op verschillende plekken in het plantsoen stonden groepjes containers vol kleine voorstellingen. Verdeeld over het plantsoen boden lokale pachters een divers aanbod aan eten en drinken aan en waren verschillende installaties te zien. Zoals ieder jaar vonden ook weer een groot aantal voorstellingen plaats in (dit jaar 11) locaties in de binnenstad van Groningen: Downtown.

Noorderzon voor iedereen

Hardcups, koffiedik inzamelen, rolstoeltoegankelijkheid, duurzame merchandise, kaartjes doneren en voedsel voor de geest: Noorderzon heeft bewustwording en duurzaamheid al jarenlang hoog in het vaandel staan, zo ook tijdens deze editie. Dat blijkt ook uit het feit dat het festival al jarenlang het keurmerk Green Key Goud mag dragen. Samen met partners is de organisatie constant bezig met innovaties en faciliteiten die duurzaamheid en toegankelijkheid in alle facetten verbeteren. Tijdens het festival kwamen bezoekers daarvan heel veel zichtbaar - en onzichtbaar - tegen. Duurzaamheid strekt bij Noorderzon ook tot het sociale domein. Zo werden dit jaar meerdere groepen vluchtelingen uitgenodigd om voorstellingen te komen bekijken en mensen te leren kennen als crewlid. Meer dan 377 mensen kochten via het systeem Geef een Toegift een extra kaartje voor mensen met minder financiële middelen. 200 gezinnen konden via de Voedselbank het kinderprogramma bezoeken. Stichting Noorderzon heeft brede toegankelijkheid en een feest voor iedereen hoog in het vaandel, daarom is het festivalterrein gratis toegankelijk, is er een groot gratis te bezoeken programma en worden de ticketprijzen voor voorstellingen altijd zo laag mogelijk gehouden: van 3 tot maximaal 19 euro.

Publiek

Noorderzon 2023 voelde voor veel bezoekers én crew en medewerkers weer als vanouds, weer zoals het hoorde. We zagen, ondanks inflatie en lagere koopkracht, een enorm enthousiasme voor het festival en het programma. De zalen op het festivalterrein en de binnenstad van Groningen waren voor meer dan 87% gevuld, een prachtige stijging ten opzichte van vorig jaar (80%) en daarbinnen werden het vernieuwde &Society-programma en de terugkeer van het containerprogramma erg goed ontvangen. Meer dan 140.000 bezoekers kwamen naar het Noorderplantsoen om zich onder te dompelen in het festivalfeest. Een aantal belangrijke punten en wijzigingen in onze publiekscampagne zijn in dit hoofdstuk te vinden.

Focus & ritme 2023: vriendenacties

In 2023 hebben we vastgehouden aan ons herkenbare communicatie- en kaartverkoopritme, waarbij we vanaf maart maandelijks - dit jaar op de 17^e - programma bekend maakten of een kaartverkoopmoment startten. Een wijziging daarin is de eerdere Early Bird kaartverkoop: een week in mei waarbij een beperkt aantal tickets beschikbaar waren voor een beperkt aantal voorstellingen. We hebben besloten deze te stoppen en in plaats daarvan de Vrienden van Noorderzon te belonen door hen 24 uur eerder toegang te geven tot de kaartverkoop. Met dit 'extraatje' zijn tientallen extra Vrienden geworven dit jaar. Daarnaast werden andere bezoekers via nieuwsbrieven aangespoord om snel tickets te kopen, door een beperkt te gebruiken kortingscode. Deze code is 200 keer gebruikt.

- 17 juni om 12:00 uur start de kaartverkoop van het (inter)nationale hoofdprogramma
Voor Vrienden op 16 juni 12:00 uur
- 17 juli om 12:00 uur start de kaartverkoop van het volledige programma
Voor Vrienden op 16 juli 12:00 uur
- We legden daarnaast de focus in de campagne op verder herstellen na COVID en inflatie, het meer tonen van Noorderzons persoonlijkheid en meer claimen van onze successen. Daarnaast continueerden we het communiceren van programmalijnen en zetten we de volgende stap met onze Ambassadeursgroep.

Website en app

Daarnaast heeft onze, in 2022 volledig vernieuwde, website in 2023 nog een paar tweaks ondergaan. Zo kunnen bezoekers een lijst maken met hun favoriete voorstellingen, door programmaonderdelen op de website te voorzien van een hartje. Er ontstaat zo een gemakkelijker en te bewaren overzicht van favorieten. Ook is er hard gewerkt aan een koppeling met de festivalapp TimeSquare, waar Noorderzon zich bij heeft aangesloten. TimeSquare is een gratis downloadbare app, waar veel festivals op terug te vinden zijn. Door een directe koppeling te maken met de programmapagina's op de website, hoeft maar op één plek informatie te worden toegevoegd en kan de app relatief gemakkelijk worden bijgehouden. In de app werden bezoekers voorzien van een handige timetable, programmaoverzichten en een interactieve plattergrond. Daarnaast zijn we ook dit jaar bezig geweest met digitale toegankelijkheid: de website van Noorderzon voldoet vrijwel aan alle WCAG-eisen. Op termijn willen we toewerken naar volledige toegankelijkheid. Dit wordt in 2024 verder opgepakt, onder meer in samenwerking met de Stichting Lezen & Schrijven: door taalambassadeurs mee te laten kijken naar de toegankelijkheid en begrijpbaarheid van onze website.

Marketingmix

Onze algemene festivalcampagne bestaat offline onder meer uit het in 2023 teruggekeerde en uitgebreide programmamagazine: 15.000 exemplaren + verspreiding in de noordelijke provincies, advertenties, diverse poster-, banner- en flyercampagnes in Stad en omstreken.

En online uit de website (> 1 miljoen pageviews), goed gelezen nieuwsbrieven (9.000 abonnees) en social media als Twitter (9.300 volgers), Facebook (29.800 volgers), Instagram (10.400 volgers: een nieuw doel behaald!) en LinkedIn (nieuw, 604 volgers). Hiermee bereiken we een groot en breed geïnteresseerd publiek, dat veel verder gaat dan de daadwerkelijke festivalbezoekers of mensen die kaartjes kopen. Noorderzon trekt daarnaast veel kwalitatieve landelijke, maar vooral ook veel noordelijke media-aandacht.

Mediawaarde

We hebben door Media Info Groep een jaaranalyse laten doen van de media-aandacht voor Noorderzon in 2023. Gedurende de periode 2023 bestond de totale berichtgeving uit 554 nieuwsberichten die door Media Info Groep zijn verzameld. De totale mediawaarde bedraagt € 759.032 en het totale bereik (print en web) komt uit op 179.755.865. De bereikcijfers zijn cumulatieve waarden en geven een indicatie van de potentiële contactmomenten met lezers. In het derde kwartaal verschenen, logischerwijs, de meeste nieuwsberichten en is de mediawaarde en het bereik het hoogst. De mediawaarde en bereik zijn lager dan in 2022, omdat we in dat jaar nog een programmakrant uitgaven die als bijlage bij de oplage van het Dagblad van het Noorden werd ingestoken. In 2023 zijn we weer overgegaan op een dikker programmamagazine met meer inhoudelijke informatie.

Terugkerende thema's en Probeer Eens Eem

Ieder jaar gaan we met veel plezier op zoek naar de beste (inter-)nationale voorstellingen om aan ons publiek te presenteren. We programmeren daarbij niet binnen een vooraf vastgesteld thema. Maar toch loopt er al een aantal jaren stiekem een rode draad door onze programmering: de zoektocht naar wat het betekent om mens te zijn, en hoe we ons verhouden tot elkaar en de wereld om ons heen. Om het de bezoeker wat makkelijker te maken een keus te kunnen maken uit ons grote en diverse programma, lichtten we in 2023 vier thema's uit: *Under Pressure*, *Dream On*, *Man 2.0* en *Tijd & Identiteit*. Deze thema's komen naar boven drijven zodra de programmering min of meer is afgerond. Zichtbaar gemaakt door alle (theater)makers, schrijvers, academici en kunstenaars die naar Noorderzon komen en de manier waarop zij hun eigenzinnige kijk op de wereld met ons delen. Daar voegden we nog iets nieuws aan toe: de themakorting. Koos een bezoeker voor drie of meer voorstellingen, lezingen of concerten binnen een thema, dan ontving deze automatisch een korting van 10% op de bestelling. Een ander hulpmiddel bij keuzestress is het pakketje Probeer Eens Eem: met korting naar twee door ons geselecteerde voorstellingen. De ene voorstelling in het Noorderplantsoen, de andere Downtown. Met al deze acties proberen we ons publiek te gidsen en te verleiden: daar gaan we dus ook mee door.

Onderzoeken en enquêtes

Publieksonderzoek

In samenwerking met Hendrik Beerda Consultancy hebben we in 2023 weer een publieksenquête uitgevoerd. Er hebben 711 respondenten meegedaan. Het onderzoek is via de reguliere Noorderzon nieuwsbrief verstuurd, waaronder geïnteresseerde bezoekers en kaartkopers. De overige respondenten zijn verzameld via Noorderzons socialmediakanalen Facebook en Instagram. In het algemeen kunnen we uit de resultaten concluderen dat de bezoeker hartstikke blij is met Noorderzon en dat ze ook wat kritischer worden. Dit past natuurlijk in de huidige tijdsgeest.

- Met **81%** is de waardering voor Noorderzon hoog.
- De bindingsfactor van bezoekers met Noorderzon is met **64%** veel sterker dan het gemiddelde theaterfestival. Voor theaterfestivals in het algemeen is dat 53% en voor alle festivals 59%.
- Dit betekent vaak ook dat het herhaalbezoek hoog is. Dit blijkt ook uit het onderzoek: maar liefst **80%** zou 'zeker wel' tot herhaalbezoek overgaan. Dit is meer dan 15% hoger dan bij(theater)festivals in het algemeen. We mogen ons dus gelukkig prijzen met een laaiend enthousiast en trouw publiek.
- Noorderzon wordt hoog gewaardeerd door de bezoeker. **55%** van de bezoekers van Noorderzon is een actieve ambassadeur van het festival: zij bevelen Noorderzon aan bij bijvoorbeeld vrienden en familie. Dat is veel hoger dan gemiddeld (theaterfestivals: 42%, festivals 45%).
- Het aandeel actieve criticasters ligt met 10% dan ook een klein beetje lager dan gemiddeld (11%). Gemiddeld betekent dit dat de Net Promoter Score (NPS)* voor Noorderzon vrij hoog is met 44,9% (vergelijk met theaterfestivals algemeen: 30,8% en festivals algemeen: 32,9%).
- **83%** van de respondenten komt jaarlijks naar het festival. Voor **6%** was het hun eerste bezoek. In 2021 was dit 90% en 4%. De nieuwe aanwas is dus wat gestegen. Bezoekers komen met vrienden en vriendinnen (64%) en met hun partner (44%) en maar liefst 20% komt *ook* alleen. Dat is bijzonder: bezoekers voelen zich ook welkom in hun eentje, zo goed is de sfeer.
- De Noorderzonbezoeker is een echte culturele omnivoor, die veel cultuur bezoekt. Daarbij bezoeken ze over het algemeen minder *high brow* cultuur en meer populaire cultuur.
- Een risico ligt erin dat in het oog van veel respondenten de programmering ondergeschikt is geraakt aan horeca in het Noorderplantsoen. In het volgende publieksonderzoek splitsen we de bezoekers die een volledige Noorderzonervaring hebben inclusief voorstellingsbezoek, en de bezoeker die enkel op het zomerfeest afkomt. Zo krijgen we een reëler beeld van hoe de verschillende bezoekersgroepen ons waarderen en kunnen we duidelijker vervolgstappen maken.

Onderzoek vrijwillige crew

Dit jaar heeft weer een ontzettend fijne groep vrijwilligers en crew meegewerkt aan het festival. Bijna elk jaar peilen we met een korte vragenlijst hoe iedereen het werken op Noorderzon heeft ervaren. Dit jaar was er ook een aantal specifieke veranderingen, waarvan we graag wilden weten wat de crew hiervan heeft gemerkt en van vond:

- Het gemiddelde cijfer dat de crew heeft gegeven voor het werken op Noorderzon is een **8,3**. Dat is wel een half punt hoger dan in 2022
- Maar liefst **42%** van alle vrijwillige crew, werkte in 2023 voor het eerst mee.
- De nieuw ingestelde inlooptjes op vrijdag zijn door **12%** van de crew bezocht.
- Ook nieuw in 2023 was het gebruik van Whatsapp. Maar liefst **70%** koos hiervoor, boven e-mail en bellen. Over het algemeen wordt hier tevreden op teruggekeken, er wordt wel gewezen op soms geen of laat antwoord op de app, en een leuke tip om elk bericht te beantwoorden met een naam, zodat je weet met wie je appt.
- Er zijn **76 tips** achter gelaten om Noorderzon nog duurzamer te maken.
- Heel veel leuke verhalen over wat er is meegemaakt tijdens het festival.
- En maar liefst **84%** wil volgend jaar weer meedoen.

Lezen & schrijven

Het laatste onderzoek dat dit jaar is uitgevoerd is die van Stichting Lezen & Schrijven. We nodigden twee taalambassadeurs uit om het festivalterrein te verkennen op toegankelijke dienstverlening en eenvoudige communicatie. Zij letten vooral op toegankelijkheid en taal. Naast fijne complimenten (zoals: *Het voelt niet beklemmend om hier te zijn, zoals soms bij andere festivals wel zo is, laagdrempelig welkom, het terrein is gezellig en knus*) zijn daar veel goede praktische tips uitgekomen, zoals 'moeilijke' woorden vervangen door beter te begrijpen woorden (*faciliteiten* vervangen door *handig om te weten*) en helderder keuzes maken in welk taalgebruik we waar gebruiken en communicatie versimpelen waar mogelijk (bijvoorbeeld door middel van pictogrammen. Hier kunnen we in 2024 verder mee aan de slag. De taalambassadeurs blijven graag betrokken bij de voortgang en komen opnieuw testen tijdens de aankomende editie van het festival.

*Net promoter of net promoter score is een managementtool die gebruikt kan worden om de klantloyaliteit te meten. Het is een alternatieve manier om klanttevredenheid te meten

Ambassadeurs

In 2022 zijn we gestart met een ambassadeursprogramma als onderdeel van een onderzoeksstage. Uit gesprekken met fervente Noorderzonliefhebbers die zich hiervoor hadden opgegeven is het idee ontstaan voor een ambassadeursgroep, waarvoor mensen zich jaarrond konden aanmelden. Als ambassadeur helpen zij het verhaal van Noorderzon te verspreiden. Wij geven hen een uniek kijkje achter de schermen, vragen om hun input en mening en geven hen handvatten om het verhaal van Noorderzon goed te kunnen vertellen en om bijvoorbeeld mensen uit hun omgeving te verleiden ook eens een programmaonderdeel te bezoeken op het festival. Dit jaar zijn de eerste vervolgesprekken gevoerd en wensen besproken. De ambassadeurs gaven bijvoorbeeld hun programmatische tips in het magazine en op de website, in ruil voor tickets. In 2024 worden verdere gesprekken gevoerd en de ambassadeursgroep uitgebreid zodat een nog betere weerspiegeling van het publiek van Noorderzon ontstaat.

Stage

In 2022 liep één stagiaire Communicatie stage op de afdeling communicatie- en marketing. Vanaf februari t/m het festival liep zij mee, waarbij ze begon met een dag per week. De stage liep op naar fulltime tijdens het festival. Op de afdeling productie liepen vanaf mei t/m het festival twee stagiaires Eventmanagement stage bij de subafdeling artiestenproductie. We wensen hen alledrie veel succes in de toekomst bij alles wat ze gaan doen.

Toegankelijkheid & inclusiviteit

Toegankelijkheid bestaat bij Noorderzon uit een brede mix: van een vriendelijk en divers prijsbeleid tot aan persoonlijk maatwerk, zoals bijvoorbeeld met een WhatsApp nummer als extra kanaal. Ook is in 2023 De Winkel verbeterd en op een centralere plek geplaatst: dé plek waar bezoekers informatie kunnen krijgen, tickets en merchandise kunnen aanschaffen. Daarnaast hebben we uiteraard ook in 2023 duidelijk gecommuniceerd over letterlijke toegankelijkheid (voor bijvoorbeeld slechthorenden en rolstoelgebruikers) bij voorstellingen en op het festivalterrein. We hebben hier een extra impuls aangegeven door de samenwerking met Stichting Lezen & Schrijven en het bezoek van de taalambassadeurs op het festival. Deze manier van werken zetten we in de komende jaren door en versterken we: Noorderzon is er voor iedereen.

Dat geldt ook voor acties als Geef een Toegift, waarbij bezoekers extra kaartjes kunnen kopen voor iemand die het zelf niet kan betalen. Wij verdubbelen die tickets en verdelen ze via Stichting Quiet. In totaal zijn er 339 Geef een Toegift-tickets gekocht door bezoekers. Ook staat ons (vrijwilligers-) team altijd nadrukkelijk open voor iedereen en zorgden we voor professionele begeleiding voor mensen met bijvoorbeeld een afstand tot de arbeidsmarkt.

Now I'm trying to get back into it, but I feel a bit rusty.
- Yes, being single is another world.

Financiën

Algemeen beeld en besteding coronamiddelen

Zoals wij in 2022 schreven, zijn dit stevige jaren. Noorderzon heeft voor de periode 2021-2024 een verhoging van zijn landelijke en lokale subsidies aangevraagd, maar door de druk op alle budgetten, was deze verhoging niet mogelijk. De noden die Noorderzon al een aantal jaren heeft, zijn door corona gemaskeerd geweest. Er kon of mocht immers geen festival georganiseerd worden, of slechts beperkt. Het achterstallige onderhoud was in de jaren naar 2020 al duidelijk: er waren nog weinig knoppen om aan te draaien, maar de kosten liepen op. Dit achterstallige onderhoud in combinatie met hoge inflatie en gemiddelde prijsstijgingen van 30% over een paar jaar, wrekt zich in de jaren van herstel. In 2020 waren evenementen verboden en organiseerden we een zomerprogramma. Het herstelpakket ontvingen we na ons festival. In 2021 en 2022 ontvingen we de laatste corona-hulppakketten. Deze pakketten hebben ons in staat gesteld ons te herpakken en een festival onder deze nieuwe (prijs-)condities te kunnen organiseren in 2022 en dit jaar, 2023. Er is en moest artistiek geïnvesteerd worden, we moesten onszelf opnieuw uitvinden, er moest geïnvesteerd worden in personeel, er was en is een enorme personeelskrapte en het publiek moet zijn weg terugvinden naar de culturele sector. We zijn op de goede weg, maar zijn nog niet op het niveau van 2019. Dat hopen wij in 2024 te realiseren: in kaartverkoop, in meer rust in de personeelsmarkt, rust in prijsstijgingen en inflatie. Noorderzon heeft naast de ontvangen coronamiddelen, geen additionele hulppakketten of regelingen aangevraagd. De hulp van de overheden – nationaal en lokaal – is erg gewaardeerd en heeft de weg naar boven mogelijk gemaakt.

Continuïteit

Noorderzon wordt structureel ondersteund door het Ministerie van OCW tot en met 2024, in het kader van de basisinfrastructuur (BIS). Noorderzon wordt voor acht jaar, tot en met 2028, ondersteund door de Gemeente en de Provincie Groningen in het kader van zijn cultuurnota's. De indexaties van subsidies stonden en staan hoog op onze agenda; sommige subsidies zijn al jaren niet geïndexeerd. In 2023 heeft de Gemeente Groningen een indexatie toegepast van 4% en voor 2024 is de maximale indexatie van iets meer dan 7% toegezegd. In 2023 is er met terugwerkende kracht een uitkering uit de fair practice gelden voor festivals ontvangen vanuit de Gemeente Groningen. Broodnodige loonstijgingen zijn daaruit betaald. Deze bijdrage is ook voor 2024 toegezegd. De Provincie Groningen heeft in 2023 eenmalig een compensatie voor de hoge inflatie en prijsstijgingen uitgekeerd die eveneens erg welkom was. Het Ministerie keert ieder jaar loonen prijsbijstellingen uit over zijn subsidie. Zoals reeds in het bestuursverslag opgetekend, zijn op 31 januari 2024 bij deze drie overheden een aanvraag ingediend voor structurele ondersteuning vanuit de cultuurnota's 2025-2028. In 2023 zijn geen private fondsen aangeschreven, in 2024 gebeurt dit wel.

Reserves en verplichtingen

Het ministerie van OCW heeft voor de periode 2021-2024 vrijstelling gegeven voor de verplichtingen zoals opgenomen in het beleidsplan. Dat gaf de afgelopen jaren lucht; we zijn aan het herstellen en bijna weer op het niveau als voorgenomen. De prestatie-eisen voortkomende uit de subsidie hebben we op veel fronten weer gehaald: een elf daags smaakmakend en avontuurlijk internationaal festival voor iedereen. In 2023 is gewerkt aan het anti-fraude beleid (vier ogen principe) en het betaalproces, zoals voorgenomen in 2022: beiden zijn beschreven en aangepast waar noodzakelijk. De additionele kosten voortkomende uit de (nasleep van) corona zoals personeelsschaarste en grote prijsstijgingen, zijn onttrokken aan de bestemmingsreserves covid en artistieke innovatie, deze zijn daarmee uitgeput. In de algemene reserve resteert nog circa 170.000 euro; de reserve is daarmee iets hoger dan voor de start van de coronacrisis. Dat is, naast de toegezegde structurele subsidies van drie overheden, niet ruim voor een festival met een risicoprofiel door een hoog verdienvermogen (meer dan 50%). In 2024 maken we dan ook een pas op de plaats: we rekenen erop dat het herstel in alle lagen doorzet, bezuinigen waar kan en verhogen onze inkomsten door bijvoorbeeld fondsaanvragen.

Vooruitblik

Er wordt alweer hard gewerkt aan de volgende editie van Noorderzon. Ideeën te over, energie voor het volgende jaar is er, programmering wordt gescout vanaf het moment dat het voorgaande festival eindigt. Daarover volgt snel meer; op 22 maart 2024 worden de eerste programmaonderdelen al bekend gemaakt.

Zoals in dit verslag ook al aangehaald: achter de schermen is ook druk gewerkt aan de nieuwe plannen voor de periode 2025-2028. Daarvoor wordt er in gezamenlijkheid nagedacht, gesproken, vooruit geblikt en afgewogen. Deze plannen zijn voor 31 januari 2024 allemaal ingediend. Deze plannen schrijven we natuurlijk voor de overheden en binnen de gestelde beleidskaders. Maar we schrijven ze eigenlijk ook voor iedereen: voor iedere lezer, voor iedere partner, bezoeker, artiest. De plannen voor 2025-2028 heten: *What's The Point? On being Relevant*. We vinden het belangrijk om transparant te zijn en verwelkomen feedback natuurlijk en daarom zijn deze subsidieaanvragen – of beter: plannen en ambities voor de toekomst! – te vinden op onze website.

Basis van de duurzame ambities voor 2025-2028

Anno 2025-2028 is Noorderzon:

- een hybride kunstenfestival en platform dat gewaardeerd wordt om zijn Groningse eigenzinnigheid, zijn mondiale blik en zijn veelkleurigheid;
- diepgeworteld in zijn lokale sociaal-artistieke omgeving, een onmisbare aanvulling op het reeds bestaande (nationale en lokale) aanbod en een actor van belang in zijn internationale netwerk;
- een smaakmakend en interdisciplinair platform wat circa 20 toonaangevende, beloftevolle internationale en meer dan 25 lokale gezelschappen en makers toont, gepaard met elfdaagse mini-festivals van muziek op meerdere podia, &Society-programma, kinderprogramma, literatuur en gratis programma;
- goed bezocht over elf festivaldagen met 130.000 bezoeken, met 30.000- 35.000 ticketverkopen (en vele tienduizenden gratis bezoeken) en een publiek wat even veelkleurig is als Noorderzon;
- een festival waar publiek zich lokaal en internationaal, universeel en individueel toe kan verhouden, zich comfortabel kris-kras door ons programma begeeft en nooit onberoerd naar huis gaat;
- altijd herkenbaar en toegankelijk, aangenaam ongemakkelijk;
- een festival dat levensloopbestendig is en zich inclusief verhoudt tot zijn bezoekers en artiesten, door een uitgebreid en met zorg vormgegeven curriculum.

De volledige plannen 2025-2028 voor Bis, Gemeente Groningen en Provincie Groningen zijn op onze [website](#) te lezen.

Mag ik je afleiden?

Noorderzon 2024 22 aug ——— 1 sep

Colofon

26 maart 2024

Uitgave

Stichting Noorderzon Groningen.
Deze verantwoording wordt op onze
website geplaatst, op de website van
de federatie cultuur ten behoeve van
de ANBI- status en digitaal verspreid
waar relevant.

Fotografie

Zoë Bersma, Antoine Defoort,
Lucas Kemper, Niels Knelis
Robin Marks, Deon Prins
Jantina Talsma, Luna de Wit

Opmaak

Jochem.studio

Met weer en altijd speciale dank aan
allen die in 2023 keihard hebben
gewerkt aan de 33^e editie van
Noorderzon. Vrijwilligers, publiek,
artiesten, sponsors, supporters, crew,
financiers, pachters, partners,
leveranciers, iedereen voor en achter
de schermen.